

HOLLANDFESTIVAL 76

Radio Filharmonisch Orkest
Groot Omroepkoor

In verband met ziekte van Hans Vonk wordt het concert gedirigeerd door Richard Dufallo en Frans Müller. Ives' Three Harvest Home Chorales zullen o.l.v. Frans Müller worden uitgevoerd, de overige werken o.l.v. Richard Dufallo.

Gewijzigd programma

Ch. Ives (1874-1954)	Three Harvest Home Chorales
J. Druckman (1928)	Lamia (tweede dirigent: Jacob Druckmann)
I. Strawinsky (1882-1971)	Symphonie des Psaumes
	Pauze
J. Druckmann (1928)	Lamia
A. Copland (1900)	Appalachian Spring

Frans Müller

Frans Müller studeerde muziektheoretische vakken en zang in Arnhem en Amsterdam. Na een aantal jaren deel te hebben uitgemaakt van het Nederlands Kamerkoor, trad hij als zanger in dienst van de toenmalige Nederlandse Radio Unie. In 1962 werd hij benoemd tot assistent-koordirigent en als zodanig had hij een groot aandeel in de voorbereiding en uitvoering van veel eigentijdse muziek.

Sinds 1 januari 1974 is hij de vaste dirigent van de koren van de Nederlandse Omroep Stichting.

Richard Dufallo

De dirigent Richard Dufallo, leerling van William Steinberg en Pierre Boulez, werd opgeleid aan de Universiteit van Californië. Sindsdien heeft hij zich ontwikkeld tot een erkend specialist op het terrein van de hedendaagse muziek en hij leidde talrijke succesvolle eerste uitvoeringen, o.a. met het door hem opgerichte en in moderne muziek gespecialiseerde New York Music Ensemble. Een aantal jaren als tweede dirigent van het Buffalo Philharmonic Orchestra maakte hem vertrouwd met het standaardrepertoire, zodat hij zich evenzeer thuisvoelt bij Mozart en Beethoven als bij Varèse en Stockhausen. Zijn Europese debuut maakte hij in Wenen en Parijs, en sedertdien leidde hij o.m. de Berliner Philharmoniker, het Royal Philharmonic Orchestra in Londen en het Nationaal Orkest van Spanje.

Richard Dufallo is artistiek directeur van de Conference on Contemporary Music bij het Aspen Festival in Colorado sinds 1970, en muzikaal leider en dirigent van de afdeling 20th Century Music aan de Juilliard School of Music in New York. Hiernaast was hij eerste dirigent en artistiek adviseur van Metropolitan's Opera Mini-Met in Lincoln Center.

**Radio Filharmonisch
Orkest
Groot Omroepkoor**
(ingestudeerd door Frans Müller)

dirigent: Hans Vonk
soliste: Jan de Gaetani,
mezzosopraan

Programma

Charles Ives
1874–1954

Three Harvest Home Chorales
(1898–1912)
voor koor en instrumenten
Harvest Home
Lord of the Harvest
Harvest Home

Jacob Druckman
1928

Lamia (1975)
voor sopraan en orkest
(tweede dirigent: Jacob Druckman)

Igor Strawinsky
1882–1971

Psalmensymfonie (1930)
voor gemengd koor en orkest
{ Psalm 39 vs. 13 en 14
{ Psalm 40 vs. 2, 3 en 4
{ Psalm 150

Pauze

Béla Bartók
1881–1945

Concert voor orkest (1943)
Introduzione (Andante non troppo –
Allegro vivace)
Gioco delle coppie (Allegretto
scherzando)
Elegia (Andante, non troppo)
Intermezzo interrotto (Allegretto)
Finale (Pesante – Presto)

Hans Vonk

Jan de Gaetani

Hans Vonk

Hans Vonk werd in Amsterdam geboren. Na het gymnasium doorlopen te hebben studeerde hij enige tijd rechten en vervolgens piano en directie aan het Amsterdams Muzieklyceum, o.a. bij Jaap Spaanderman. Hij sloot zijn directiestudie af bij Herman Scherchen in Salzburg en bij Franco Ferrara die een der dirigentencursussen van de toenmalige NRU leidde. Hans Vonk begon zijn carrière met het leiden van de orkestklasse van het conservatorium, dirigeerde vervolgens het Balletorkest en trad op met het Nederlands Blazersensemble, waarmee hij een tournee maakte naar het Verre Oosten. In 1968 werd hem bij het Nikolai Malkoconcours in Kopenhagen een speciale prijs toegekend. Hans Vonk was enige jaren assistent-dirigent bij het Concertgebouworkest. Thans is hij als dirigent verbonden aan de NOS m.i.v. september 1976 als vaste dirigent van het Radio Filharmonisch Orkest. In 1971 maakte hij zijn debuut bij de Nederlandse Opera Stichting en m.i.v. 1976/77 zal hij als chef-dirigent aan deze instelling verbonden zijn. Ook internationaal heeft Hans Vonk bekendheid gekregen: hij dirigeerde o.a. de symfonie-orkesten van San Francisco en Boston, het London Symphony Orchestra en het Royal Philharmonic Orchestra, waaraan hij vanaf september 1976 als associate conductor verbonden zal zijn. Verder staat hij onder contract bij de platenmaatschappij Decca.

Jan de Gaetani

Jan de Gaetani trad in de Verenigde Staten op met de symfonie-orkesten van San Francisco, New Orleans, Atlanta en Cincinnati en met het New York Philharmonic Orchestra, verder met diverse kleinere ensembles als New York Pro Musica, het Contemporary Chamber Ensemble en het Fine Arts Quartet. Zij was 'artist-in-residence' aan de Universiteit van Wisconsin en was verbonden aan de Juilliard School of Music. Op het ogenblik is zij 'artist-in-residence' bij het Aspen Music Festival en hiernaast leidt zij meesterkursussen aan diverse universiteiten. Ook in Engeland treedt zij geregeld op o.m. bij het BBC Symphony Orchestra, dat zij ook vergezelde op zijn tournee door Japan in 1975 o.l.v. Boulez. Verder trad zij o.m. op met de London Sinfonietta en het Scottish National Orchestra. Onlangs werd haar grammofoonopname van Schönbergs 'Pierrot lunaire' een prijs toegekend.

Radio Filharmonisch Orkest

Onder de Nederlandse symfonie-orkesten neemt het Radio Filharmonisch Orkest door zijn veelzijdig repertoire en het niveau van zijn uitvoeringen een belangrijke plaats in. Het orkest telt een vaste bezetting van 92 musici, uit te breiden al naar gelang de aard van de werken die worden gespeeld. Sinds 1961 is Jean Fournet de vaste dirigent. Zijn voorgangers waren Albert van Raalte, Paul van Kempen, Willem van Otterloo en Bernard Haitink. Beroemde gast-dirigenten uit binnen- en buitenland hebben het orkest sinds zijn oprichting in 1945 geleid, zoals Eduard van Beinum, Carlo Maria Giulini, Luciano Berio, Sir Adrian Boult, Antal Dorati, Eduard Flipse, Ferdinand Leitner, Bruno Maderna en Pierre Monteux. In 1970 gaf het orkest enkele concerten onder leiding van de befaamde Leopold Stokowski; tevens werden grammofoonplatenopnamen gemaakt.

Op buitenlandse toernees trad het orkest op in Duitsland (o.m. het Beethoven-festival in Bonn), Frankrijk: Lourdes, Vézelay, La Rochelle, (Festival Estival de Paris), (het festival van Besancon), Zwitserland, Italië, Joegoslavië (festival van Belgrado) en Polen ('Warschauer Herbst').

Groot Omroepkoor

Het Groot Omroepkoor, dat een internationale reputatie heeft opgebouwd, is met zijn 23 sopranen, 20 alten, 18 tenoren en 18 bassen het grootste vocale beroepsensemble in Nederland.

Het repertoire is zeer veelzijdig: het reikt van de Middeleeuwse tot de avant-garde muziek en het omvat zowel a cappella-werken als composities voor koor en symfonie-orkest of andere instrumentale ensembles.

De veelzijdigheid komt ook tot uiting in de 32 formaties, in bezetting variërend van 8 tot 62 vokalisten, die uit het Groot Omroepkoor kunnen worden samengesteld, zoals: Dubbel Kwartet, Kamerkoor, Klein Radiokoor, Radiokoor, Klein Omroepkoor, Omroepkoor, Vrouwenkoren en Mannenkoren. Deze formaties kunnen zelfstandig optreden en hebben hun eigen repertoire.

De koren treden veelvuldig op met de NOS-orkesten maar zij zijn ook te beluisteren in concerten met het Concertgebouworkest, het Residentie-Orkest en het Rotterdams Philharmonisch Orkest.

Het Groot Omroepkoor en zijn formaties hebben twee vaste dirigenten: Meindert Boekel, en Frans Müller.

Tot de gastdirigenten die het Groot Omroepkoor hebben geleid, behoren Eduard van Beinum, Antal Dorati, Carlo Maria Giulini, Bernard Haitink, Eugen Jochum, Erich Leinsdorf, Ferdinand Leitner, Bruno Maderna, Pierre Monteux, Carl Schuricht en Leopold Stokowski.

Jacob Druckman

Jacob Druckman, die als tweede dirigent assisteert bij de uitvoering van 'Lamia', werd in 1928 in Philadelphia geboren. Hij werd opgeleid in Tanglewood, aan de Juilliard School of Music in New York en aan de Ecole normale de musique in Parijs. Sinds 1957 doceert hij aan de Juilliard School. Voor zijn composities ontving hij vele Amerikaanse onderscheidingen, o.a. van de Fulbright- en van de Guggenheim-stichting, en opdrachten.

Hij schreef tientallen composities, waaronder enkele met elektronische elementen.

Charles Ives : Three Harvest Home Chorales

In 1912 componeerde Charles Ives de song 'Paracelsus', het orkestwerk 'Decoration Day' en de 'Three Harvest Home Chorales' voor sopraan, alt, tenor en bas met koper (4 trompetten, 2 trombones en tuba) en orgel.

Stuk voor stuk interessante werken. 1912 was trouwens een interessant jaar. Ook voor Igor Strawinsky, maar Ives – zeer geïsoleerd werkend in vrije weekends, hij was een geslaagd zakenman in het verzekeringswezen – is door weinigen beïnvloed.

Bovendien stelde hij zich veel minder pretentius op dan menige Europese componist: 'Some have written a book for money; I have not. Some for fame; I have not. Some for love; I have not. In fact, I have not written a book at all – I have merely cleaned house.' Aldus het nawoord bij zijn verzameling van 114 songs. Veel van Ives' gedurfde composities hebben hun oorsprong in persiferende, sarcastische schilderingen van lokale situaties: het spel van plaatselijke organisaties of dorpsmusici; ingewikkelde polymetriek ontstaat in een realistische observatie van elkaar passerende straatorkestjes; zowel kerklieparen als muziek van Beethoven en Tsjaikowsky kunnen geciteerd worden en plaats voor cowboyliedjes is er dan ook nog. Dit nonconformisme kan echter een enkele maal wel degelijk ook een puur muzikale oorsprong hebben: als een aftasten van de boventonenreeks bijvoorbeeld.

Ives die geen kranten las, geen radio bezat, slechts twee maal in zijn leven een concert bezocht, putte zijn inspiratie uit zijn directe omgeving.

Pas na de tweede wereldoorlog viel hem enige erkenning ten deel (Pulitzer Prijs 1947) maar voor hem kwam die te laat: 'Dergelijke prijzen betekenen niet meer dan het insigne van de middelmatigheid.'

In de periode van de Three Harvest Home Chorales (begonnen in 1898 en zoals gezegd voltooid in 1912) ontbrak uiteraard elk begrip.

Het eerste koraal beweegt zich in een Adagio maestoso in dalende accoordformaties, afgerond door schetterende fanfares. Ook het tweede koraal heeft als opschrift Adagio maestoso, maar is resoluter, wat ook meer overeenkomt met het karakter van een extatisch loflied. In het derde complexe koraal tenslotte treffen enige realistische klankschilderingen zoals de huilende winterstorm en het graduele opklimmen van de melodie op 'raise the song'.

Jacob Druckman : Lamia voor sopraan en orkest

De laatste woorden die men aantreft in de merkwaardige partituur van Jacob Druckman vormen een amulettekst die dient om dieven te weren. Alle teksten dragen trouwens een bezwerend, niet zelden exotisch intrigerend, karakter.

Een tekst om dieven op een afstand te houden. Dat lijkt Freudiaans.

Immers: niet alleen 'steelt' de componist uit boeken als dat van Walter William Skeat: Malay Magic (1900) of het nog oudere van Reginald Scot: The Discoverie of Witchcraft, ook in de muziek verwerkt Druckman materialen van anderen. Schreef Ives collages over lokale gebeurtenissen, Druckman voert ons naar verre streken (en verre tijden), maar zijn bezweringen en smeekbedes wel helemaal uit onze tijd en onze omgeving uitgebannen?

Het citeren van oudere muziek is overigens een oud procédé. In de Middeleeuwen werd niet gecomponeerd maar gearrangeerd en geadapteerd: bewerkingen van het Gregoriaans, van volksmuziek enz. Van een meerstemmige compositie koos men één stem om daaruit weer een nieuw werk op te bouwen. Trouwens: het idee om iets volledig uit het niets te scheppen zou wel eens op een fictie kunnen

berusten. Normaliter betekent elke nieuwe compositie immers de consequentie van het vervolg op ervaringen opgedaan in een vorige arbeid. Menig componist varieerde één werk of één idee. . .

In Druckmans *Lamia* passeren 7 tekstbronnen de revue: een onder het volk levende bezwering om de angst te overwinnen uit Lotharingen, een fragment uit Ovidius' *Metamorfosen* (boek VII 9-13), waarin de dochter van koning Aëtes vecht tegen haar gevoelens ('Ik weet niet welke god zich tegen je kant; het zou een wonder zijn als dit nu niet is wat men liefde noemt!'), wederom een bezwering (uit Poitiers) teneinde in een droom de toekomstige echtgenoot te leren kennen, gevolgd door een smeekbede uit Maleisië waarin tegen de dood stelling wordt genomen, waarop twee muzikaal bekende citaten volgen: uit Pier Francesco Cavalli's *'Il Giasone'* (1649), met name de betovering van Medea (vergelijk het tweede tekstvoorbeeld), en uit Richard Wagners *'Tristan und Isolde'* (1860), tenslotte afgerond met de reeds genoemde amuletten tekst.

In oktober 1975 reviseerde Druckman de 63 bladzijden tellende partituur, een opdracht van Carl Touhay en het Albany Symphony Orchestra.

Het orkest is opgesplitst in twee groepen, elk met hun eigen dirigent, de componist-zelf zal assistentie verlenen.

Deze subgroepen zijn als volgt samengesteld:

I	II
fluiten 1 2	fluit 3
klarinet 2	hobo's 1 2
fagotten 1 2	klarinet 1
	basklarinet
hoorns 1 2 3 4	
trompetten 2 3	trompet 1
trombone 3	trombones 1 2
tuba	
	electronisch orgel
harp	slagwerker 2
piano	
slagwerker 1 3	soloviool
	solovioloncello
strijkers	solocontrabas

De slagwerkers bespelen een 25-tal instrumenten waaronder vibrafoon (1), marimba en glockenspiel (2) en klokken (3).

De pianist bespeelt met een grote slagwerkstok de lagere snaren van de vleugel bij doorklinkend pedaal, gevarieerde strijkerstechnieken vallen op, variabele trillersfiguren, - dit alles als versterking van de (geheimzinnige, surreële) stemmingsbeelden.

Die sfeer is al aanstonds duidelijk, na enkele maten van tastend zoeken haalt de sopraan uit op het 'In te confeta Santana'. De twee trompetten spelen daarboven de opvulling van het satansinterval bij uitstek: de tritonus, *diabolus in musica*, de overmatige kwart die de heksenketel los doet barsten.

Het snel uitwaaiëren van de orkestklank, vaak in tegenbeweging (violen, fluiten en klarinetten naar omhoog, lage strijkers, basklarinet en orgel naar de diepte), zal nog meermalen zijn ópschrikkende functie vervullen.

Ook in het groot houdt de componist deze formule van arsis-thesisbeweging aan. De Ovidius-scène leidt tot grotere complexiteit waarbij enkele maten in rondtollende beweging steeds worden herhaald. In de Franse huwelijksscène verglijdt de stem van zingen in declameren, in het naspel volgt het concert pathetisch in grote blokken, in de toonopvolging valt de in Nederland zo geliefde (Pijper-Badings) octotonische toonladder op!

Een enkele hoorntoon gevolgd door klarinet en fagotten doet de spanning afebben; vanuit de laagte wordt weer ruimte geboden aan de soliste. Overlappend wordt de tekst van Ovidius weer ter hand genomen en ook later zal de componist dit collage-element hanteren.

Een geheimzinnige pianissimo passage vormt de overgang naar de Maleisische bezwering, de musici hebben vrijheid om te kiezen uit een zestal noten, veel knisperend beeldende sfeerklanken, flemmerig kleurt de sopraan het 'Mari Ruh

Kamari'. Specifieke kleuren ontstaan voorts door bijvoorbeeld het strijken met de stemsleutel over de harpsnaren. Aan het eind blijft de klarinet over (cadens) als enige begeleiding.

Een totaal gewijzigd notenbeeld geeft de Cavalli-scène met zijn typische 6/2 maat, merkwaardig zijn de interrupties gericht naar de (eerste) dirigent, ze horen al bij het citaat van Wagner

Wagner zal straks in alle hevigheid losbarsten om te eindigen in de laatste bezwering op slechts twee noten terwijl het orkest langzaam wegsterft.

Igor Strawinsky : Psalmensymfonie

Zoals Igor Strawinsky in zijn Symfonie in drie delen experimenteerde met de vormen van symfonie en concert, zo biedt de Psalmensymfonie een vermenging van symfonie (driedelig eveneens) en cantate.

In het orkest valt de grote blazersbezetting op, de twee piano's en de harpen, violen en altviolen ontbreken echter waardoor een 'bronzen' kleur ontstaat, die aanleiding gaf het werk een Byzantijnse gestrengheid toe te schrijven. Het ascetische karakter is zonneklaar, waarschijnlijk is dit het enige werk dat woorden als 'Halleluja' langzaam en gedempt laat zingen. . .

Over het algemeen wordt de Psalmensymfonie hoog geschat, woorden als monumentaliteit zijn dan niet van de lucht, waartegenover staat het inmiddels gevleugelde woord van Jos Kunst (uit een radio-uitzending): een beschaafd swingend muziekje.

Laten we het op ascetisch houden.

Strawinsky schreef zijn neo-barokke Psalmensymfonie in opdracht van Serge Koussevitzky die de componist verzocht bij te dragen met een symfonie ter opluistering van het jubileum van het Bostonse symfonie-orkest (in de winter van 1929). Men liet Strawinsky echter geheel vrij in de vorm van en daar dat de symfonie, die de componist in eerste instantie voorzweefde (met grote contrapuntische verwickelingen), tenslotte toch in een koor-orkestwerk kon resulteren.

Het eerste deel biedt een gebed (preludium) over de 39e Psalm (verzen 13 en 14), het tweede deel een dankzegging (dubbelfuga) over Psalm 40 (2, 3 en 4) en het derde een lofhymne (Allegro symphonique) over de 150ste Psalm, waarbij ditmaal de gehele tekst verklankt wordt.

Hans Mersmann heeft eens de vergelijking gemaakt van een kathedraal: deel 1 als het portaal, deel 2 als het schip en deel 3 als het koor.

Béla Bartók : Concert voor orkest

Ook voor de vorm en de inhoud van het onderhavige werk was de componist vrijgelaten. Béla Bartók kreeg in de zomer van 1943 bezoek in het ziekenhuis van New York (hij lag daar voor een vergeefse behandeling van leukemie) eveneens van Koussevitzky, die hem de opdracht verleende namens het Koussevitzky-fonds, gesticht ter nagedachtenis van Koussevitzky's echtgenote Nathalie. Alhoewel Bartók het verzoek eerst afsloeg, omdat hij meende het werk niet te zullen kunnen voltooien, accepteerde hij het later waaruit zijn meest succesvolle compositie resulteerde: het Concert voor orkest.

Het is een synthese tussen Hongaarse elementen (bijvoorbeeld de finale, presto, die te zien is als een folkloristisch rondo, maar ook vele melodietypen met het karakteristieke voortstuwende beginritme herinnert aan de bron die Bartók eigenlijk nooit verloochende) en klassieke universaliteit.

Het eerste deel in sonatevorm markeert een ernstige stemming, het tweede deel is bewegelijker, een allegro scherzando waarin de blazers paarsgewijze zijn behandeld (Giuoco delle coppie): de fagotten musiceren in vriendelijke sexten, de hobo's in dito tertsen, de klarinetten in scherpe septiemen, de fluiten in heldere kwinten en de gedempte trompetten in geheimzinnige sekundes. In het centrum klinkt een koraal in de koperblazers met trommel, daarna wordt het begin met die voor de instrumenten zo karakteristieke intervallen weer afgewikkeld. De Elegia is uiteraard weer ernstig (eveneens driedelig), merkwaardig is weer het ontspanning biedende Intermezzo interrotto (rondo). Een collage-element betekent het parodistische citaat waar veel over geschreven werd. Bedoelde Bartók hiermee

dat hij zich aan het grote publiek had kunnen aanpassen door in deze gemakkelijk aansprekende stijl te componeren? Of moeten we hier sarcasme vervangen door humor? De werkelijke betekenis van dit banale citaat zullen we wel nooit te weten komen. Als Ives citeert verwondert dit niet: een direkte weerslag van zijn omgeving, vrij argeloos, vergelijkbaar met de naïeve schilderkunst zo men wil. Maar een citaat bij Bartók lijkt minder naïef, daarvoor paste hij dit stijlelement te zelden toe. Toch reflecteerde ook hij zijn onmiddellijke omgeving: de Hongaarse folklore.

toelichtingen: Ernst Vermeulen

Teksten

Charles Ives: Three Harvest Home Chorales

Chorale 1: 'Harvest Home'

The harvest dawn is near, the year delays not long and he who sows with many a tear shall reap with many a song.

Sad to his toil he goes, his seed with weeping leaves and he shall come at twilight close and bring his golden sheaves.

Chorale 2: 'Lord of the Harvest'

Lord of the Harvest! Thee we hail! Thine ancient promise doth not fail; The varying seasons haste their round, with goodness all our years are crowned, our thanks we pay this Holy Day; Let our hearts in tune be found! When Thy liberal Hand scatters plenty over the land, when sounds of music fill the air, as homeward all their treasures bear; and we too will raise our Hymn of Praise, for we Thy common bounties share.

Lord of the Harvest! All is Thine, the rains that fall, the suns that shine, the seed once hidden in the ground, the skill that makes our fruit abound! New, every year, Thy gifts appear; New praises from our lips shall sound. Shall sound, Lord of the Harvest, Thee we hail!

Chorale 3: 'Harvest Home'

Come ye thankful people, come raise a song of harvest home. All is safely gathered in ere the winterstorms begin: God our maker doth provide for our wants to be supplied. Come to God's own temple, come raise the song of harvest home.

Charles Ives

Jacob Druckman: Lamia

*Volksbezweering om moed op te wekken:
(Lotharingen)*

Ramuc X Malin X Fora consummatum est.
In the confeto (*sic*) Satana

Ovidius: Metamorfosen, boek VII, 9-13

Concipit interea validos Aeëties ignes
et luctata diu, postquam ratione furorem
vincere non poterat, 'frustra, Medea, repugnas:
nescio quis deus obstat' ait, 'mirumque nisi hoc est,
. . . quod amare vocatur.'

Vertaling

Intussen ontbrandde in Aeëtes' dochter een sterk vuur en na een lange worsteling, toen zij met rede de gloed niet meer kon overwinnen, sprak zij: 'Vergeefs verzet je je, Medea; ik weet niet welke god je dwarsboomt, het zou mij niets verbazen, als dit het is wat men liefhebben noemt.'

Volksbezwingingen om iemands toekomstige echtgenoot in de droom op te roepen.

Lune, belle lune, je te vois, tu me vois
Va dire au Roi des Rois,
Qu'il me fasse voir en mon dormant
Celui que j'aurais dans mon vivant.
Je mont sur le saint Bois
Et je demande à la sainte Vierge
De me faire voir en m'endormant
L'époux de mon vivant
Et l'outil qui lui servira a gagner sa vie.
Ainsi soit-il.
Premier Vendredi du mois
J'mets l'pieds sur l'antibois,
De l'antibois dans mon lit,
Grand saint Jean, faites qu'en mon dormant
J'vois c'lui qu' j'aurai dans mon vivant,
Tout frais, tout rasé,
Comme le jour où j'me marierai.

Vertaling

Maan, mooie maan, ik zie jou, jij ziet mij,
Zeg tegen de Koning der Koningen
Dat hij mij in mijn slaap laat zien
Wie ik wakend hebben zal.
Ik ga in het heilige woud
en vraag de Heilige Maagd,
dat zij mij in mijn slaap laat zien
wie straks mijn echtgenoot zal zijn,
en het gerei waarmee hij de kost verdient.
Zo zij het.
De eerste vrijdag van de maand
zet ik de voet op de beddeplank,
van de beddeplank in bed.
Grote Sint Jan, maak dat ik slapende
zie wie ik wakende hebben zal,
fris, welgeschoren,
als op de dag dat ik trouw.

Volksbezwinging tegen de dood of afwezigheid van de ziel:

*(Maleisië)**

Mari Ruh kamari,
Mari Semangat kamari,
Mari Kechil kamari
Mari Burong kamari
Mari Halus kamari
Mari, aku dudok puja mu
Mari, aku dudok melambe mu
Balik kapada rumah tangga mu
Kapada lantei sudah jonkat-jonkatan,
Atap sudah bintang-bintangan
Jangan ankau berkechil hati
Jangan ankau berkechil rasa
Jangan ankau mengambil salah
Jangan ankau mengambil sileh
Aku dudok puga mu
Aku dudok hela mu
Aku dudok sru mu
Aku dudok lambei mu
Mari pada wakut ini, mari pada katika ini.

Vertaling

Kom hier, ziel,
kom hier, kleine,
kom, hier, vogel,
kom hier, wazige,
kom hier, snelle,
kom hier, ik zit je te vereren,
ik zit je te wenken,
keer terug in je eigen woning en beklim je eigen ladder
naar je eigen vloer, waarvan de planken
zijn gebroken,
en in je dak zitten gaten als sterren.
Koester geen wrok,
koester geen kwade wil,
zie het niet als een wandaad,
zie het niet als een overtreding.
Ik zit je te vereren,
ik zit je te vleien,
ik zit je toe te wuiven,
kom nu, kom op dit moment.

* 'De Maleisiërs zien de menselijke ziel als een soort rookachtige, schaduwachtige, wazige dubbelganger van zijn omhulsel (sarong), ofwel het lichaam waarin hij zijn intrek heeft genomen, en tijdelijk uit verdwijnt tijdens slaap, trance of ziekte, en voorgoed verdwijnt na de dood. Hij kan 'vliegen' of snel van plaats tot plaats 'flitsen' en wordt vaak toegesproken, wellicht overdrachtelijk, alsof hij een vogel was.' (Walter William Skeat: Malay Magic, 1900)

Pier Francesco Cavalli: 'Il Giasone' (1649)
(Bezweering van Medea)

(Medea):

Dell'antro magico stridenti cardini
il varco apritemi,
e fra le tenebre del negro ospizio
Lassate me!
Su l'ara orribile del lago Stigio
i fochi splendono . . .

(Medea):

Knarsende scharnieren, opent mij de doorgang tot de betoverde grot, en laat mij toe tot de duisternis van dit zwarte verblijf.
Op het schrikwekkende altaar van het water van de Styx schitteren de vuren.

Richard Wagner: 'Tristan und Isolde' (1860):
(Isolde:)

Entartet Geschlecht!
Unwert der Ahnen!
Wohin, Mutter
vergabst du die Macht,
über Meer und Sturm zu gebieten?
O zahme Kunst
der Zauberin,
die nur Balsamtranke noch braut!
Erwache mir wieder
kühne Gewalt;
herauf aus dem Busen,
wo du dich bargst!
Hört meinen Willen,
Zagende Winde!
Heran zu Kampf
und Wettergetös'!
Zu tobender Stürme
wutendem Wirbel!

Vertaling

(Isolde :)

Ontaard geslacht,
Uw voorouders onwaardig !
Waar, moeder
hebt gij de macht gelaten
te gebieden over zee en storm.
O krachteloze kunst
van een tovenaars
die nog slechts balsemdrank brouwt !
Wek mij weer op,
koen geweld ;
rijs op uit de boezem
waarin je je borg !
Verneem dan mijn wil,
willoze winden !
Op tot de strijd
en het woedende weer !
Tot de wilde wervel
van een razende storm !

*Periapt against theeves (sic) **

Fons X alpha & omega X figa X figalis X Sabbaoth X Emmameul X Adonai X
o X Meray X Elay The Pentone X Neger X Sahe X Pangeton X Commen X a X
g X L X a X Matthaeur X Marcus X Lucas X Johannes X X X titulus triumphalis XX
Jesus Nasserenus X rex Judaeorum X ecce dominae cruis X fugite partes
adversae, vicit leo de tribu Judae, radix, David aleluijah, Kyrie eleeson, Christe
eleeson, pater noster ave Maria, de ne nos , & venit super nos salutare tuum.
Oremus, &c.

* Reginald Scot *The Discoverie of Witchcraft* (1584)

Igor Strawinsky : Psalmensymphonie

Psalm 39

Exaudi orationem meam, Domine,
et deprecationem meam.
Auribus percipe lacrimas meas !
Ne sileas ; quoniam advena ego sum apud te
et peregrinus, sicut omnes patres mei.
Remitte mihi, ut refrigerer
priusquam abeam et amplius non ero.

Psalm 40

Expectans expectavi Dominum et intendit mihi,
et exaudivit preces meas :
et exudit me de lacu miseriae,
et de luto faecis.
Et statuit super petram pedes meos :
et direxit gressus meos.
Et immisit in os meum canticum novum,
carmen Deo nostro.
Videbunt multi, videbunt et timebunt :
et sperabunt in Domino.

Psalm 150

Alleluia ! Laudate Dominum in sanctis Ejus.
Laudate Eum in firmamento virtutis Ejus. Laudate Dominum.
Laudate Eum in virtutibus Ejus.
Laudate Eum secundum multitudinem magnitudinis Ejus.
Laudate Eum in timpano et choro,
laudate Eum in cordis et organo,
Laudate Eum in cymbalis bene sonantibus,
laudate Eum in cymbalis jubilationibus !
Laudate Eum, omnis spiritus laudet Dominum,
Alleluia ! Laudate Dominum.

Vertaling

Psalm 39

Verhoor mijn bede, Heer, en mijn smeken :
leen het oor aan mijn tranen !
Zwijg niet ; want een vreemdeling ben ik
en een pelgrim, als al mijn vaderen.
Geef mij verkwikking, opdat ik weer opleve,
voor ik heenga en niet meer zijn zal.

Psalm 40

Verbeid en verbeid had ik de Heer,
en Hij gaf acht op mij :
en Hij verhoorde mijn beden,
en Hij trok mij uit de jammerpoel
en uit de modder ;
en Hij plaatste op een rots mijn
voeten en Hij leidde mijn schreden.
En Hij legde in mijn mond een nieuw gezang,
een jubellied voor onze God.

Psalm 150

Looft de Heer in zijn Heiligdom,
Looft Hem in het uitspansel zijner kracht !
Looft Hem om zijn machtsbetoningen,
Looft Hem naar de overvloed zijner grootheid !
Looft Hem met bazuingeschal,
Looft Hem met psalter en citer !
Looft Hem met pauk en koor,
Looft Hem met snarentuig en schalmei !
Looft Hem met welklinkende cimbels,
Looft Hem met cimbels van vreugdejubel !
Alles wat adem heeft love de Heer !